

LIMBURG HAALT HET BESTE UIT ZICHZELF

LIMBURGS EXPERTISENETWERK BASISVAARDIGHEDEN

Verbindt kennis, biedt overzicht
en verankert initiatieven.

Basisvaardigheden voor een beter leven

Nederland telt 1,1 miljoen laaggeletterden en dat kost jaarlijks meer dan een half miljard euro . Ongeveer tien procent van de Nederlandse bevolking is bovendien niet of onvoldoende digivaardig. Laaggeletterdheid, leesachterstanden en problemen met ICT en digitale toepassingen beperken in hoge mate carrièremogelijkheden, maatschappelijke participatie en weerbaarheid van burgers. Hoewel de cijfers voor Limburg in zijn geheel rond het landelijk gemiddelde liggen, is er een aantal gemeenten waar de problematiek substantieel groter is. Achterstanden in basisvaardigheden beperken zich niet tot helder af te bakenen doelgroepen; het is een probleem dat zich dwars door de Limburgse samenleving slingert.

Als eerste basisvaardigheid wordt meestal lezen, schrijven en rekenen genoemd. Daarnaast onderscheiden we nog vier andere basisvaardigheden: digitale vaardigheden, financiële vaardigheden, gezondheidsvaardigheden en sociale vaardigheden. Samen vormen zij de zogenoemde schijf van vijf.

Lezen, schrijven en rekenen vormen samen het fundament voor de vier andere, meer toegepaste basisvaardigheden. Zonder aanleren van de taal, leer je niet begrijpend te lezen, kun je media niet 'lezen' en informatie niet verwerken. Dit alles leidt tot een stapeling van achterstanden als werkloosheid, sociaal isolement en slechte gezondheid.

Feiten en cijfers

- In de hedendaagse digitale wereld worden lees- en schrijfvaardigheden steeds belangrijker voor participatie en actief burgerschap
- In Nederland is een op de zeven volwassenen onvoldoende lees- en schrijfvaardig
- Tweederde deel daarvan is in Nederland geboren en getogen
- Problemen met lezen, schrijven en rekenen veroorzaken veelal een stapeling van problemen
- 6% van de Nederlandse beroepsbevolking is digibeet
- Gebrekkige digitale vaardigheden en slecht functionerende ICT veroorzaken een jaarlijks productiviteitsverlies van ruim 19 miljard euro.
- 25% van de leerlingen verlaat groep 8 met een leesachterstand van 2 jaar.
- In Limburg is een derde deel van de inwoners tussen 25 en 65 jaar laagopgeleid (zonder diploma havo, vwo of mbo2+)

Majeur belang

Voldoende beheersing van de basisvaardigheden vergemakkelijkt sociale stijging. En sociale stijging stuwt Limburg op in sociaal en economisch opzicht. Een majeure belang, dat past bij de grote uitdaging waarvoor Limburg staat en de grote ambities die Limburg heeft, zoals Brainport. Om die ambities waar te kunnen maken is iedereen hard nodig, óók de Limburgers met gebrekkige basisvaardigheden. Zeker gezien de ontgroening en vergrijzing, en in delen van Limburg de bevolkingskrimp.

Als gevolg van de decentralisaties in het sociaal domein komt deze uitdaging voor rekening van de Limburgse gemeenten.

Expertisenetwerk Basisvaardigheden

Gemeenten realiseren zich meer en meer dat zelfredzaamheid en het aanspreken van het sociale netwerk van burgers weliswaar mooie begrippen zijn, maar dat ze altijd gefaciliteerd zullen moeten worden. Bovendien moeten de taken in het sociale domein met minder middelen uitgevoerd worden. Daartoe zijn gemeenten – ook die in Limburg – nog niet goed ingericht, zeker niet als het gaat om het versterken van de basisvaardigheden. Dat blijkt uit een uitgebreide analyse die Cubiss recent uitvoerde. Cubiss voerde daarvoor gesprekken met stakeholders als gemeentelijke portefeuillehouders en beleidsambtenaren, bibliotheekmedewerkers en medewerkers van onderwijs• en zorginstellingen.

Terugverdienen

Uit de genoemde analyse blijkt dat er behoefte is aan een provinciaal/regionaal Expertisenetwerk Basisvaardigheden. Dit expertisenetwerk kan succesvolle initiatieven optillen naar een structureel niveau. Om dit netwerk op te bouwen en te onderhouden is er een kernteam nodig dat als vliegwiel fungeert.

In vele wetenschappelijke publicaties wordt er een verband aangetoond tussen de vijf basisvaardigheden en persoonlijke ontwikkeling, economische voorspoed en maatschappelijke cohesie. Ook wordt daarin gepleit voor investeren in de scholing van basisvaardigheden, omdat dat zichzelf meer dan terugverdient.

De waarde van het Expertisenetwerk Basisvaardigheden zit hem in het verbinden van kennis, het bieden van overzicht en het verankeren van landelijke programma's.

Wat gaat het Expertisenetwerk doen?

Het Expertisenetwerk Basisvaardigheden Limburg werkt aan het versterken van de basisvaardigheden van alle Limburgers en omarmt daarbij stevige ambities. We brengen Limburg voor 2018 op landelijk niveau. Vervolgens streven wij naar een positie in de Europese top.

Het kernteam binnen het expertisenetwerk zet zich in om een beweging op gang te brengen met stakeholders uit de publieke en private sfeer. Een optimale betrokkenheid en inzet vanuit dit netwerk, resulteren uiteindelijk in maximale resultaten. Het kernteam vervult in dit proces een belangrijke rol als initiator, regisseur en facilitator. Om het draagvlak verder te versterken wordt er onder meer een comité van aanbeveling met een Limburgs boegbeeld samengesteld. Ook komt er een compacte wetenschappelijke raad, die fungeert als onafhankelijke denktank met autoriteit.

De belangrijkste taakgebieden van het expertisecentrum zijn kennis verbinden, overzicht bieden en structureel verankeren.

Kennis verbinden

Het expertisenetwerk brengt samenhang tussen de diverse initiatieven en projecten op het terrein van de basisvaardigheden. Om dat te bereiken gaan we als volgt te werk:

- We realiseren een Limburg breed netwerk voor de uitwisseling van informatie, methodieken (beste practices) en materialen;
- We bieden training en scholing aan, waarbij vrijwilligers nadrukkelijk een doelgroep vormen;
- We entameren onderzoek en vertalen dat naar de praktijk; bijvoorbeeld aan status & effectmetingen, evaluaties van beleidsperioden en doorrekening van economische effecten;
- We ontwikkelen een methodiek die op individueel niveau kan analyseren welke basisvaardigheden onvoldoende zijn ontwikkeld om (een) trapje(s) hoger te komen op de participatieladder (die in zes treden vanaf isolement opklimt naar betaald werk).

Overzicht bieden

Het expertisenetwerk brengt overzicht aan in het complexe, uitwaaierende en verkokerde aanbod.

Dat doen we op de volgende manier:

- We onderhouden een sociale kaart en bieden daarmee inzicht in alle betrokken organisaties, websites en expertisecentra;
- We richten een gebruiksvriendelijke kennisbank in, met daarin onder meer alle relevante (wetenschappelijke) informatie, inclusief de vertaalslag naar de Limburgse praktijk;
- We geven op die manier de gewenste ketenaanpak gestalte en verspreiden good practices.

Er zijn diverse gemeentelijke beleidsafdelingen betrokken bij de basisvaardigheden: onderwijs, werk en inkomen, zorg en welzijn, kunst en cultuur, sport en gezondheid. Het overzicht dat het expertisenetwerk levert, reduceert verkokering en helpt gemeenten optimaal (intern) te communiceren en samen te werken.

Verankeren

Het expertisenetwerk verankert de versterking van de basisvaardigheden grondig en duurzaam in de Limburgse samenleving, en kiest daarvoor de volgende aanpak:

- We houden de achterstandsproblematiek op de politieke agenda;
- We borgen een brede maatschappelijke aandacht voor basisvaardigheden;
- We ontwikkelen meerjarige programma's om achterstand in basisvaardigheden te voorkomen en bestrijden;
- We brengen partijen in ketens bij elkaar en ondersteunen de onderlinge afstemming. Hierbij worden 'best practices' optimaal hergebruikt;
- We zoeken bij het ontwikkelen van programma's altijd nadrukkelijk naar mogelijkheden om landelijke programma's te vertalen naar en borgen in de lokale context.

Dankzij de doorlopende programma's neemt de afhankelijkheid van tijdelijke financiering af. We meten en monitoren de effectiviteit en efficiency van maatregelen, en daarmee van de inzet van middelen.

Hoe gaat het Expertisenetwerk het doen?

Als tweedelijns organisatie richt het expertisenetwerk zich in eerste instantie op de 33 Limburgse gemeenten. We sluiten daarbij aan op actuele thema's en uitdagingen op basis van hun (nieuwe) wettelijke taken, zoals de Wmo, de jeugdzorg en de Participatiewet.

We werken binnen het expertisenetwerk samen met een diversiteit aan partners. Het zijn juiste deze partijen die de eindklant kennen, vertrouwensposities innemen, achter de voordeur komen en soms ook een eigen belang hebben in de aanpak. Gemeenten en partners houden in deze benadering hun eigen zeggenschap en verantwoordelijkheid, dit kan en wil het Expertisenetwerk niet overnemen.

Veelomvattend

Het expertisenetwerk denkt de stevige ambitie van een toppositie in Europa te kunnen bereiken met een veelomvattend portfolio: deskundigheidsbevordering, voorlichting, advies, programmering, onderzoek en vraagbaak. Het kernteam beheerst zelf niet al deze disciplines, maar kan ze wel vanuit het netwerk aanbieden en uitvoeren. De openbare bibliotheken zijn hiervoor een logische partner, vanwege hun jarenlange ervaring met het bestrijden van laaggeletterdheid en hun centrale positie in de samenwerkingsketen. Maar ook andere aanbieders kunnen hun expertise leveren. Het kernteam zal telkenmale een zorgvuldige afweging maken op basis van de beste prijs/kwaliteitverhouding.

Het expertisenetwerk neemt de tot nog toe ontbeerde, maar dringend vereiste regiefunctie op zich en kiest daarbij de weg van de vijf s-en: situeren, stimuleren, steun creëren, structureren en sturen.

De kernbegrippen in de werkwijze van het expertisecentrum zijn vraagsturing, preventief werken en levenslang leren. Verder is de strategie gericht op met minder middelen meer mensen bereiken.

Vraagsturing

Het expertisenetwerk initieert projecten en programma's op basis van contacten met en vragen vanuit de Limburgse gemeenten. Het is uiteindelijk de opdrachtgever die prioriteiten stelt, besluit en betaalt.

Deze vraaggestuurde manier van werken komt als volgt tot uitdrukking:

- De nadere uitwerking van de plannen gebeurt in nauwe samenwerking met de opdrachtgevers en netwerkpartners op basis van een procesbenadering. Deze procesbenadering bewerkstelligt een gezamenlijk gevoel van urgentie, om van daaruit doelen, activiteiten en bijbehorende middelen te formuleren.
- Het proces kent een top-down én bottom-up uitwerking; het ontwikkelt zich op gezag van hoogwaardige experts en maatschappelijke sleutelfiguren, tegelijkertijd is het een samenwerkingstraject van partners uit het veld.
- Het expertisenetwerk combineert de vraagsturing met integraal werken. Daar waar mogelijk leggen we verbindingen tussen afzonderlijke vragen. We zullen bijvoorbeeld taal- en leesstimulering niet geïsoleerd aanbieden, maar in combinatie met mediawijsheid of samen met trainingen voor medewerkers van sw-bedrijven. We verbinden kortom de vijf basisvaardigheden en daarmee ook de diverse betrokken beleidsafdelingen.

Preventief werken

Het expertisenetwerk werkt nadrukkelijk preventief. Daartoe maken we de volgende strategische keuzen:

- In aansluiting op de succesvolle inzet van de openbare bibliotheken op de ketenaanpak voor de voor/vroegschoolse en schoolgaande jeugd, richt het expertisenetwerk zich op (jong) volwassen werkenden en werkzoekenden.
- Het expertisenetwerk kiest een positieve, vanzelfsprekende benadering. We problematiseren de doelgroep niet, maar we voorkomen dat mensen die zich op dun ijs bevinden, in ernstige problemen komen.
- We werken bij voorkeur voor mensen die (potentiële) achterstand erkennen en hieraan iets willen doen. In onze aanpak sluiten we aan bij de belevingswereld van de doelgroep, met een kort cyclische en praktische benadering.
- Het expertisenetwerk investeert in meerjarige programma's, omdat de aard van het probleem vraagt om een structurele aanpak met een gerichte focus. Doorzetten, blijvende aandacht en blijvende voorlichting is het devies dat steeds opnieuw opduikt in (internationaal) onderzoek.

Levenslang leren

Zoals hiervoor al aangestipt, richt het expertisenetwerk zich op (jong)volwassen werkenden en werkzoekenden. De motieven hiervoor zijn:

- De alsmaar sneller veranderende informatiemaatschappij vergt burgers die zich hun leven lang blijven ontwikkelen.
- Analyses laten zien dat het niveau van de basisvaardigheden vanaf de leeftijd van veertig jaar significant afneemt. Dit vraagt extra aandacht nu de pensioengerechtigde leeftijd is verhoogd naar 67 jaar.
- De eerder genoemde Limburgse ambities richting een hoogwaardige kennisregio; iedereen is daarbij nodig, mét voldoende basisvaardigheden.

E-learning is voor educatie aan laagopgeleide en laaggeletterde volwassenen een probate methode, zo laat onderzoek zien. Het expertisenetwerk ontwikkelt daarom het digitale leren verder en versterkt de reeds bestaande digitale leeromgevingen.

Ex-laaggeletterden hebben ooit de stap gezet terug te gaan naar school om beter te leren lezen en schrijven. Als taalambassadeurs kunnen zij met hun ervaringen een overtuigende bijdrage leveren aan de bewustwording.

Meer mensen bereiken

Om met minder middelen meer mensen te bereiken gaat het expertisenetwerk als volgt te werk:

- We leiden medewerkers in de front-office van diverse loketorganisaties en werkgevers op volgens het principe van train the trainer.
- We zetten zwaar in op de samenwerking met vrijwilligersorganisaties.
- We gaan partnerships aan met werkgevers, om zo dicht mogelijk op diverse doelgroepen te zitten. Waar mogelijk sluiten we aan bij bestaande programma's en projecten in de publiek-private context.
- We realiseren plekken in de eigen omgeving – om de hoek – waar mensen kunnen werken aan hun basisvaardigheden en begeleiding kunnen krijgen in hun loopbaan. De zogenaamde leerwerkpunten lenen zich daar bij uitstek voor. Deze leerwerkpunten ontkiemen momenteel her en der en het expertisenetwerk streeft naar een dekkende infrastructuur voor heel Limburg.

Organisatie

Cubiss ervaart het als een vanzelfsprekendheid dat het Expertisenetwerk Basisvaardigheden de regierol op zich neemt bij het versterken van de basisvaardigheden. Daarvoor is een zestal redenen.

- Cubiss is initiatiefnemer van het expertisenetwerk. Dat is natuurlijk geen toeval; al geruime tijd erkent Cubiss de urgentie van de problematiek.
- Cubiss wordt gelegitimeerd door de provincie Limburg. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de provincie recent de opdracht heeft gegeven aan Cubiss om de derde fase van het traject laaggeletterdheid uit te voeren, met daarin een samenwerkingscomponent met sw-bedrijven.
- Cubiss opereert met het expertisenetwerk in lijn met zijn kerntaken. De taken van het expertisenetwerk vormen als het ware een natuurlijke aanvulling op de expertise die de openbare bibliotheken en Cubiss de afgelopen pakweg vijftien jaar hebben opgebouwd.
- Het expertisenetwerk kan een beroep doen op de veelheid aan experts die Cubiss herbergt, zoals onderwijsadviseurs, organisatie- en beleidsadviseurs, ICT-specialisten, onderzoekers en informatiespecialisten.
- Vanwege de aangekondigde overheidsbezuinigingen op onder meer de sw-sector, het inburgeringsonderwijs en de basiseducatie van het ROC, zal er een steeds groter beroep worden gedaan op de educatieve voorzieningen binnen de bibliotheeksector.
- Zoals hiervoor al benadrukt, vereist de versterking van de basisvaardigheden een gezamenlijke aanpak op regionaal en gemeentelijk niveau. Cubiss en de openbare bibliotheken zijn reeds ketenpartners in de strijd tegen laaggeletterdheid, in het samenwerkingsnetwerk van welzijns- gezondheidsinstellingen, onderwijsaanbieders, arbeidsorganisaties en bedrijven.

Financieel

Het Expertisenetwerk Basisvaardigheden vergt geen structurele kostenverzwaring voor de Provincie Limburg. De basisfinanciering bestaat feitelijk uit een herallocatie binnen de reguliere PSO subsidie. Dit zorgt voor dekking van de personeelskosten en de overhead van het kernteam, dat zal bestaan uit 3,2 FTE.

Om het netwerk in 2013 daadwerkelijk van de grond te tillen is er wel eenmalige projectfinanciering nodig. Hiervoor wordt een begeleidende aanvraag ingediend en is goedkeuring nodig van de Provincie Limburg.

De uitvoering van de activiteiten van het netwerk in 2014 en verder wordt in belangrijke mate gefinancierd door de opdrachtgevers; de gemeenten. Daarnaast zal het expertisenetwerk additionele middelen werven uit het bedrijfsleven en via (Europese) fondsen.

Doordat het expertisenetwerk succesvolle eenmalige projecten opschaalt naar structurele programma's, hoeft er in de toekomst minder vaak een beroep gedaan te worden op incidentele projectsubsidies van de provincie.